Енергетичний шок і війна США, Ізраїлю та Ірану: глобальні наслідки, геополітичні зрушення та стратегічні виклики для світу, Європи і України (станом на 5 березня 2026 року)

Віктор БЕДЬ, Віктор Вк. БЕДЬ

Науково-дослідний інститут стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород
5 березня 2026 року

Анонс

Світ вступає у нову фазу геополітичної нестабільності. Війна між США, Ізраїлем та Іраном спричинила масштабний енергетичний і фінансовий шок, який уже впливає на глобальні ринки, економіку Європи та систему

міжнародної безпеки. Блокування Ормузької протоки, порушення постачання нафти і скрапленого природного газу, падіння фондових ринків та ризик розширення конфлікту створюють нові стратегічні виклики для світу. У матеріалі подано аналіз розвитку подій станом на 5 березня 2026 року, оцінено геополітичні наслідки для США, Європейського Союзу, Росії та Китаю, а також визначено ключові ризики і можливості для України на тлі триваючої російсько-української війни.

Ключові слова: війна США Ізраїлю та Ірану; енергетичний шок; Ормузька протока; глобальна економічна нестабільність; геополітика; світові фінансові ринки; НАТО; курдський фактор; Росія та Іран; російсько-українська війна; міжнародна безпека.

Abstract

The world is entering a new phase of geopolitical instability. The war between the United States, Israel, and Iran has triggered a major energy and financial shock that is already affecting global markets, the European economy, and the international security system. Disruptions in the Strait of Hormuz, interruptions in oil and liquefied natural gas supplies, stock market volatility, and the risk of regional escalation create new strategic challenges for the global order. This article analyzes the development of events as of March 5, 2026, assesses the geopolitical implications for the United States, the European Union, Russia, and China, and identifies the key risks and strategic challenges for Ukraine amid the ongoing Russia–Ukraine war.

Keywords: US–Israel–Iran war; global energy shock; Strait of Hormuz; geopolitical instability; global financial markets; NATO; Kurdish factor; Russia and Iran; Russia–Ukraine war; international security.

Станом на 5 березня 2026 року світ вступив у фазу одночасних геополітичних криз, які формують нову архітектуру міжнародної нестабільності. Війна США та Ізраїлю проти Ірану створила потужний енергетичний, фінансовий і безпековий шок, який накладається на вже триваючу російсько-українську війну та загострює суперечності між великими державами.

Головна небезпека полягає не лише у самому конфлікті на Близькому Сході, а у системному ефекті відвернення глобальної уваги від російської агресії проти України, а також у формуванні нового циклу економічної нестабільності та загроз розширення війн у світі.

У цих умовах Україна змушена діяти в новій реальності — реальності паралельних воєн, де міжнародна підтримка, енергетичні фактори і політичні рішення великих держав стають взаємозалежними.

Глобальний контекст: світ у фазі паралельних воєн

Події кінця лютого — початку березня 2026 року фактично підтвердили, що міжнародна система безпеки переживає один із найскладніших періодів після завершення холодної війни.

Війна США та Ізраїлю проти Ірану розгортається на тлі:

- триваючої повномасштабної російської агресії проти України;
- різкого загострення геополітичного протистояння між Заходом і авторитарними державами;
- неоднозначності у відносинах США та Європейського Союзу, Великої Британії, Канади;
- зростання напруження та виникнення нових військових конфліктів у кількох регіонах світу;
- нестабільності світових енергетичних ринків.

Ці події формують нову геополітичну реальність, у якій конфлікти більше не існують ізольовано. Кожен новий конфлікт автоматично впливає на інші — через енергетику, економіку, дипломатію та інформаційний простір.

Саме тому сучасну ситуацію дедалі частіше описують як світ паралельних воєн.

Війна США, Ізраїлю та Ірану: масштаби ескалації

Станом на 5 березня 2026 року військове протистояння між США, Ізраїлем та Іраном демонструє ознаки переходу від локальної військової ескалації до ширшої регіональної воєнної конфронтації. Конфлікт уже виходить за межі двостороннього протистояння та створює ризик втягування у війну інших держав Близького Сходу, а також держав, на території яких розташовані військові бази США.

За повідомленнями міжнародних інформаційних агентств, у перші дні ескалації відбулися такі ключові події:

- Іран здійснив масовані ракетні та безпілотні атаки по військових і стратегічних об’єктах у регіоні. Основними цілями стали територія Ізраїлю, а також об’єкти, пов’язані з американською військовою присутністю у Катарі, Бахрейні, Кувейті та Об’єднаних Арабських Еміратах. Окремі удари були спрямовані на військові бази та логістичні центри, які використовуються силами США.
- Частина ударів була спрямована по інфраструктурі союзників США, зокрема по військових об’єктах і системах протиповітряної оборони в країнах Перської затоки. За окремими повідомленнями, мішенями також ставали енергетичні та портові об’єкти, що мають стратегічне значення для експорту нафти і газу.
- Ізраїль у відповідь продовжує наносити удари по території Ірану, зокрема по військових базах, ракетних установках, об’єктах Корпусу вартових ісламської революції та інфраструктурі, пов’язаній із програмами виробництва ракет і безпілотників.
- За повідомленнями міжнародних агентств, внаслідок авіаційних і ракетних ударів у різних регіонах Ірану зафіксовано значні втрати серед цивільного населення. Йдеться про сотні загиблих і поранених, у тому числі серед мирних жителів. Основними причинами втрат стали удари по військових об’єктах, розташованих поблизу густонаселених районів, а також руйнування житлової інфраструктури внаслідок вибухів і пожеж.
- У самому Ізраїлі також зафіксовані втрати серед цивільного населення внаслідок іранських ракетних атак та ударів безпілотників, хоча значну частину ракет було перехоплено системами протиповітряної оборони.
- Зростає ризик втягування у конфлікт інших держав регіону, передусім Лівану, Сирії, Іраку та Ємену, де діють збройні угруповання, пов’язані з Іраном. Крім того, потенційно можуть бути втягнуті держави Перської затоки, на території яких розміщені американські військові бази.

Одним із найбільш небезпечних факторів ескалації стало поширення конфлікту на Ліванський напрямок, де бойові дії між Ізраїлем та збройним угрупованням «Хезболла» створюють ризик відкриття нового фронту. Активізація бойових дій на кордоні Ізраїлю та Лівану може значно розширити географію війни та втягнути у конфлікт нових учасників.

У разі подальшої ескалації конфлікт має потенціал перерости у широку регіональну війну на Близькому Сході, що матиме серйозні наслідки не лише для регіону, але й для глобальної економіки, енергетичних ринків та системи міжнародної безпеки.

Ормузька протока: ключова точка глобального енергетичного шоку

Найбільш серйозним наслідком війни стала енергетична криза, пов’язана з порушенням судноплавства у районі Ормузької протоки.

Через цю морську артерію проходить приблизно:

- 20% світового експорту нафти та значна частина глобальних поставок LNG.

Станом на початок березня:

- сотні танкерів опинилися у зоні підвищеного ризику;
- частина суден була змушена змінювати маршрути;
- страхові ставки для перевезень різко зросли.

Крім того:

- Катар тимчасово призупинив частину операцій з виробництва LNG;
- Ірак скоротив видобуток нафти;
- були зафіксовані удари по ключових енергетичних об’єктах регіону.

У результаті ціни на нафту марки Brent вже перевищили 80 доларів за барель, а аналітики не виключають можливості подальшого зростання до 100 доларів і більше, якщо конфлікт затягнеться.

Фінансові ринки: перші ознаки глобальної турбулентності

Фінансові ринки відреагували на події надзвичайно швидко.

За повідомленнями міжнародних агентств:

- фондові індекси в Азії зазнали різкого падіння;
- у Південній Кореї індекс KOSPI обвалився більш ніж на 10%, що призвело до автоматичної зупинки торгів;
- на валютних ринках спостерігається зростання волатильності;
- інвестори почали активно переводити активи у «захисні» інструменти.

Такі явища характерні для періодів серйозних геополітичних потрясінь і можуть бути першими сигналами більш масштабної економічної нестабільності.

США: внутрішньополітичні ризики

Війна на Близькому Сході вже стала важливим фактором внутрішньополітичної напруги у Сполучених Штатах. Події навколо воєнної

кампанії проти Ірану накладаються на складну політичну ситуацію в самій країні та посилюють суперечності між політичними силами.

Серед ключових внутрішніх проблем у США, які вже проявляються або можуть загостритися найближчим часом, виділяються кілька факторів.

По-перше, зростання світових цін на нафту та енергоносії, що безпосередньо впливає на внутрішні ціни на бензин у США. На тлі ескалації конфлікту на Близькому Сході світові ціни на нафту перевищили позначку 80 доларів за барель, що безпосередньо впливає на внутрішній ринок пального у США. За оцінками енергетичних аналітиків, у разі подальшої ескалації конфлікту ціни на бензин можуть зрости з приблизно 3 доларів за галон до 3,5–4 доларів, що традиційно стає важливим політичним фактором у США.

По-друге, зростає політична поляризація у Конгресі США. Частина конгресменів, передусім серед демократів, а також окремі представники Республіканської партії, виступають із вимогами обмежити повноваження президента щодо ведення військових операцій без прямого схвалення Конгресу. Йдеться про посилання на так звану War Powers Resolution — законодавчу норму, яка передбачає, що президент повинен отримати підтримку Конгресу для ведення тривалих воєнних операцій.

У Конгресі вже лунають звинувачення на адресу адміністрації президента Дональда Трампа щодо недостатньої прозорості рішень, які призвели до початку військових дій проти Ірану.

По-третє, зростає критика дій адміністрації Дональда Трампа як з боку політичних опонентів, так і з боку частини республіканців. Опоненти президента стверджують, що рішення про військову операцію могло бути ухвалене без достатнього стратегічного планування та без чіткої міжнародно-правової легітимації.

Критики також вказують на ризик того, що конфлікт може затягнутися і перетворитися на ще одну довготривалу військову кампанію США на Близькому Сході.

По-четверте, важливим фактором є майбутні проміжні вибори до Конгресу США, які мають відбутися у листопаді 2026 року. З огляду на це будь-яка військова кампанія, яка призведе до економічних проблем або людських втрат, може суттєво вплинути на політичні позиції як Республіканської, так і Демократичної партії.

У самій Республіканській партії також існують різні підходи до оцінки війни. Частина політиків підтримує жорстку лінію президента, тоді як інші вважають, що США повинні уникати втягування у новий військовий масштабний конфлікт на Близькому Сході.

Соціологічні опитування громадської думки свідчать, що значна частина американців негативно ставиться до перспективи тривалої війни, особливо якщо вона призведе до:

- зростання цін на паливо та енергоносії;
- погіршення економічної ситуації;
- загибелі американських військових.

Таким чином, у разі затягування конфлікту існує ризик, що внутрішньополітичний порядок денний у США почне переважати над зовнішньополітичним, і увага американського політичного керівництва дедалі більше буде зосереджуватися на внутрішніх проблемах.

Для України це має принципове значення, оскільки внутрішньополітичні процеси у США можуть безпосередньо впливати на обсяги військової та фінансової підтримки у війні проти Російської Федерації.

Туреччина, курдський фактор і проблеми всередині НАТО

Окремим і потенційно дуже небезпечним фактором ескалації конфлікту на Близькому Сході є курдський фактор, який може суттєво ускладнити відносини між союзниками по НАТО.

За повідомленнями низки міжнародних джерел і експертних оцінок, у контексті війни проти Ірану Сполучені Штати Америки розглядають можливість використання курдських збройних формувань, які діють на території північного Іраку та північно-східної Сирії, як одного з інструментів тиску на Іран.

Йдеться передусім про збройні структури, пов’язані з курдськими організаціями:

- Kurdistan Workers' Party (PKK) — Робітнича партія Курдистану;
- People’s Protection Units (YPG) — курдські загони самооборони, що діють у Сирії;
- інші пов’язані курдські формування, які мають бойовий досвід і контролюють окремі території на півночі Сирії та Іраку.

За наявною інформацією, представники курдських структур у регіоні проводили консультації з американською стороною щодо можливості активізації бойових дій проти іранських силових структур на заході Ірану, де проживає значна курдська меншина.

У разі реалізації такого сценарію курдські формування можуть використовуватися для:

- диверсійних операцій на території Ірану;
- атак на іранські військові об’єкти;
- створення нового фронту внутрішньої нестабільності.

Саме ця перспектива викликає різке невдоволення Туреччини.

Анкара протягом десятиліть розглядає РКК та пов’язані з нею організації як терористичні структури, які становлять безпосередню загрозу територіальній цілісності турецької держави.

З точки зору турецького керівництва, будь-яке посилення курдських збройних формувань — незалежно від того, проти кого вони спрямовані — створює ризик:

- посилення курдського сепаратизму;
- активізації бойових дій на південному сході Туреччини;
- формування курдського військово-політичного утворення біля турецьких кордонів.

Саме тому Туреччина неодноразово різко критикувала політику США щодо підтримки курдських формувань у Сирії під час боротьби з «Ісламською державою».

У випадку використання курдських сил проти Ірану цей конфлікт інтересів може знову загостритися.

Для НАТО це створює серйозну проблему, оскільки Туреччина є:

- однією з найбільших армій Альянсу;
- ключовою державою на південному фланзі НАТО;
- важливим контролером Чорноморського та Близькосхідного напрямків.

Посилення курдського фактора може призвести до:

- нових політичних конфліктів між Туреччиною та США;
- ускладнення координації всередині НАТО;

- ослаблення єдності Альянсу на тлі ширшої близькосхідної війни.

У випадку подальшої ескалації ситуація навколо курдського питання може стати одним із найбільш чутливих факторів внутрішньої напруги в НАТО і додатковим елементом геополітичної нестабільності у регіоні.

Росія і Китай: стратегічні вигоди та ризики

Для Російської Федерації нова війна має подвійний ефект.

Короткостроково Москва отримує певні вигоди:

- зростання світових цін на нафту;
- відвернення уваги від російсько-української війни;
- можливість інформаційно-політичної маніпуляції темою міжнародного права та подвійних стандартів Заходу.

Водночас ослаблення Ірану як партнера Росії може мати і негативні наслідки для Москви.

Китай обрав більш обережну позицію. Пекін намагається:

- уникнути прямого втягування у конфлікт;
- зберегти доступ до енергоресурсів;
- посилити свою роль як дипломатичного посередника.

Головний виклик для України

Для України ключовим ризиком є відвернення міжнародної уваги від російсько-української війни.

Новий великий військовий конфлікт автоматично:

- змінює медійний порядок денний;
- створює конкуренцію за військові ресурси;
- ускладнює процес ухвалення нових пакетів допомоги.

Особливо небезпечним є можливе переорієнтування частини систем протиповітряної оборони та іншого озброєння на Близький Схід.

Прогноз розвитку ситуації

У найближчі тижні можливі три сценарії:

1. Обмежена ескалація

- Конфлікт залишається регіональним і поступово стабілізується.

2. Затяжна війна

- Бойові дії тривають кілька місяців, а світова економіка входить у фазу серйозної турбулентності.

3. Регіональна війна

- До конфлікту залучаються нові держави, що створює ризик масштабної глобальної кризи.

Найбільш небезпечним для України є другий сценарій.

Стратегічний висновок

Станом на 5 березня 2026 року світ вступив у новий етап глибокої геополітичної нестабільності.

Війна США, Ізраїлю та Ірану стала одним із найбільших міжнародних потрясінь останніх років і створила потужний енергетичний та фінансовий шок.

Для України головним стратегічним завданням залишається збереження міжнародної підтримки та недопущення відвернення уваги від російської агресії.

Саме дипломатична активність, військова стійкість і стратегічна послідовність можуть визначити здатність України захистити свою державність у новій фазі глобальної нестабільності.

Джерела

1. Reuters. Oil prices rise as Iran conflict widens and energy markets react to supply disruptions. Ціни на нафту зростають, оскільки конфлікт навколо Ірану розширюється, а енергетичні ринки реагують на перебої в постачанні. https://www.reuters.com/business/energy/oil-prices-rise-iran-conflict-widens-2026-03-05/ (доступ: 05.03.2026)
2. Reuters. QatarEnergy declares force majeure on LNG shipments amid Middle East conflict. QatarEnergy оголошує форс-мажор щодо поставок СПГ на тлі конфлікту на Близькому Сході. https://www.reuters.com/business/energy/qatarenergy-declares-force-majeure-lng-shipments-2026-03-04/ (доступ: 05.03.2026)

3. Reuters. Korean stocks plunge as Iran conflict triggers global market shock. Корейські акції обвалюються, оскільки конфлікт в Ірані викликає глобальний шок на ринках. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/korean-stocks-dive-won-hits-17-year-low-iran-conflict-2026-03-04/ (доступ: 05.03.2026)
4. Reuters. Turkey says NATO air defenses intercepted Iranian missile over Mediterranean. Туреччина заявляє, що протиповітряна оборона НАТО перехопила іранську ракету над Середземним морем. https://www.reuters.com/world/middle-east/turkey-says-nato-defences-destroyed-missile-fired-iran-over-mediterranean-2026-03-04/ (доступ: 05.03.2026)
5. Reuters. Iran conflict may divert U.S. weapons supplies from Ukraine. Конфлікт в Ірані може відвернути постачання зброї США від України. https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/iran-conflict-may-divert-us-weapons-ukraine-2026-03-04/ (доступ: 05.03.2026)
6. AP News. Regional tensions rise after U.S. and Israel strikes on Iran. Регіональна напруга зростає після ударів США та Ізраїлю по Ірану. https://apnews.com/article/e1c316da4ce809407122590a6872aa85 (доступ: 05.03.2026)